

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Kaip buvo prie sovietų? Būtent šitaip!

Dvidešimtojo amžiaus pradžioje lietuvių šviesuoliai svajojo Vilniuje ant Tauro kalno įkurdinti Tautos namus. Dvidešimt pirmojo amžiaus pradžioje valdžia ketina čia pastatyti kultūros centrą. Atrodytu, viskas gerai, tačiau Vilniaus merui jau nebeapsiverčia liežuvis ištarti žodį „tauta“, jis tiesiog sako, esą Jonas Basanavičius, su kitais inteligentais iškėlęs idėją, kad vieta ant Tauro kalno turi tapti visos Lietuvos kultūros centru“. Apie žodžių ir prasmų naikinimą kalbamės su mitologu, religijotyrininku, humanitarinių mokslų daktaru Dainiumi RAZAUSKU.

- „Tauta“ tėra vienas iš daugybės kitų žodžių žodelių, frazių ir sąvokų, kurias sakyti lyg ir galima, o lyg ir nebegalima, - sako D. Razauskas. - Jeigu dabar koks jaunuolis paklaustų, kaip buvo prie sovietų, tai pirštu besčiau į tai ir sakyčiau: būtent šitaip! Mes buvome įpratę gyventi nuobėtuose rėmuose, išmokyti, kas galima, o kas ne, ko paminėti, ištarti, net pagalvoti nevalia. Ir jeigu klusniai laikėsi, tai tuose rėmuose visai galima buvo gyventi ir net gana laisvai. Tikrasis *homo sovieticum* yra ne tas, kuris vaikšto su raudona žvaigžde, dabar jau uždrausta, ant kaktos, o tas, kuris būtinai kam nors lenda į užpakalį, šitaip tikėdamasis „geresnio gyvenimo“. Viena vertus, tai yra parazito laikysena, kita vertus, „šikniaus“ būklė. Taip esti vergas, ir ne tik sovietinis, - vis stengdamasis užuosti, „iš kur vėjas pučia“, nuspėti, kas galima ir kas ne. Bene Balys Sruoga „Dievų miške“ aprašė tokį vaizdelį, kaip jis koncentracijos stovykloje turėjo kaskart atnešti kibirą vandens ir pastatyti prie durų ar laiptų ir kiekvieną kartą pastatęs gaudavo lazda per sprandą. Kartą jis tą kibirą kažkodėl (nepame nu kodėl) pastatė kitoje pusėje laiptų ir lazda per sprandą negavo. Tada vėl pabandė statyti į ankstesnę vietą ir vėl gavo lazda per sprandą. Pastatė anoje vietoje - ir vėl negavo. Moralas toks: tu, kiaule, pats turi susiprasti! Užtat pastatę ausis ir gyvename...

- Kai Vilniaus universitete Lietuvių literatūros katedra nukišama po visokių „institutų“ priedanga, ateina galvon jūsų taikli frazė: tikrovė yra tai, kam skiriamas dėmesio, o kam dėmesio neskiriamas, tai dingsta.

- Tuo ir remiasi švelnioji prievarta, švelnūs smurtas - toks oksimoras, prie kurio mus norima švelniai pripratinti. Nors tikrieji vidiniai tikslai tokie patys - apiplėšti, užgrobti ir engti, bet modernios priemonės skiriasi. Pasirodo, daug patogiau, nesukeliant triukšmo, išvengiant ūmaus pasipriešinimo, daryti tą patį juodą darbą švelniai, negirdimai. Iš pradžių pašalinti žodį - bet, sako, jums juk viskas galima, kaip ir anksčiau. Niekas nesikeičia, darykite, ką darę, gyvenkite sau, kaip norite! Tai tik niekingas žodelytis, niekam nereikalingas, be jo bus tik lengviau ir laisviau! Ir žmonės sutrinka - iš tikrųjų, juk nieko baisaus nenutiko, didelio čia daikto, vienas žodis... Na, o kai nebėra žodžio, dingsta ir užrašas, kaip antai tautybė pase.

Beje, taip galima ištrinti ir žmogaus vardą. Įdomu būtų pamėginti. Įsivaizduokime, kad nuspręsta asmens dokumente neberašyti vardo. Pavarde, asmens kodą, paso numerį - taip, o vardo nebe. Tau sako: turi tu tą vardą, niekas jo iš tavęs neatima! Viskas lieka kaip anksčiau, visi tave šauks vardu ir t.t. Nesunku įsivaizduoti, kad netrukus atsirastų tokių, kurie pajus tam didelę papildomą laisvę: pagal užgaidą keisti vardą. Iš pradžių juokais: šiandien man tokia nuotaika, tai ir vardas bus toks, šiandien kitokia - ir vardas kitoks. Draugo galima paklausti: kuo tu vardu šiandien? Iš vardo galima nuspėti žmonos nuotaiką. O paskui nebe juokais: vardas yra žmogaus privati nuosavybė, todėl ką noriu, tą su juo ir darau! Vardų pasirinkimo laisvė! Juk tai būtų labai liberalu. O po kokių penkerių metų atsirastų žmonių be vardo, bevardžių. Po kurio laiko - be

mą šimtą metų atkakliai siekia, dažnai mūsų pačių nuolankiai padedamos.

- Kaip manote, kuo šiandien žmonės labiau norėtų būti?

- Žmonės visuomet vaikosi savo vaizdinius, todėl veikiant vaizdinius, galima jiems „padėti“ būti tuo, ko nori ne jie, o jūs. Lietuvačiai (šitas žodis yra menkinantis, taip jį čia ir vartoju) jau kuris laikas labiausiai nori būti įsivaizduojamais vakariečiais. O įsivaizduojamas vakarietis yra visa galva aukštesnis, jis yra tikras žmogus. Jei nesi vakarietis, tai, tiesą sakant, nesi ir žmogus. Beveik niekas, kokio nors didžiojo brolio spardomas beviltiškas runkelis. O vakarietis - jis laisvas, išdidus ir kartu ramus, orus ir kartu mandagus, stiprus ir kartu mielas. Vakarietis gali eiti iškėlęs galvą ir troleibuse kalbėti visu balsu. Žinoma, tu irgi gali bandyti ištiesti

- Matote, tikrai laisvos šalys ir tikrai laisvi žmonės šitų žaidimų nežaidžia, tai mes juos žaidžiam. Laisvas žmogus ir vergas skiriasi kaip dangus ir žemė. Laisvas žmogus nesistengia apsimesti ir mėgdžioti, prie nieko nebando šlietis, jis yra pats savimi. O vergas bando apsimesti, prisiliesti ir mėgdžioti. Iš tikrųjų dvasioje mes dar neatgavome laisvės. Ir iš savo šalies laisvas žmogus nebėga - bėga kaliniai, kuriems štai prasivėre geležinės kalėjimo durys, įspindo saulė, ir jų ilgai įtikinėti nereikia: arba dabar, arba niekad. Šansas dėti į kojas! Laisvas žmogus Tėvynėje nesijaučia kaip kalėjime, jis ne pabėgti nori, o susitvarkyti savo namuose ir laimingas gyventi. Įsivaizduokite, didžiulis gražus namas, tik apsilupinęs, vietomis pasviręs, įgriuvusiu stogu, langai be stiklų, viduje šukšlynas. Kaip kokiam apleistame dvare - Lie-

ma, kad norint suprasti reiškinio priežastis reikia ieškoti, kam tai naudinga. Netiesa: priežastys gali būti visai kitos, o norinčių pasinaudoti visada atsirastų. Tikroji priežastis dvasinė: tai baimė. Mes pasiduodame baimei. Beje, lietuvių kalbos žodis bijoti yra vienos šaknies su rusų „bit - mušti“ ir gramatiškai reiškia „būti mušamam“. Pasijutęs mušamas žmogus pirmiausia pasiduoda dvasioje, viduje, pasprunka pats iš savęs, ir tik paskui jau fiziškai iš aplinkos, kurioje šitaip jaučiasi. Todėl būti laisvam reiškia įveikti baimę, nebesijausti mušamam, kad ir skaudėtų. Kaip pavyzdį norėčiau iškelti Nijolę Sadūnaitę, kuri baimei nepasiduoti išmoko dar anais baisesniais laikais, o jos kalba įteikiant Laisvės premiją suspindo kaip žvaigždė tamsioj naktį. Tuo ji įrodė, kad Laisvės premiją gavo pelnytai. Ir akivaizdžiai parodė, ko Lietuvai iš tikrųjų reikia norint išsilaisvinti ir gyventi išsitiesus.

- Vadinas, tikroji priežastis, dėl kurios net savo valstybingumui paminklo pastatyti, yra, anot jūsų, dvasinis neįgalumas?

- Tikrai taip. Netgi tie paminklai, kuriuos pastatome, nori nenori spinduliuoja šitą mūsų neįgalumą. Iš jo ir negalėjimas kovoti, negalėjimas drąsiai gyventi bet kurioje veiklos srityje. Ant žemės parbloktas boksininkas visuomet turi pasirinkimą - susitaikyti su pralaimėjimu arba iš pasakutinių keltis ir pabandyti dar kartą. O jeigu boksininkas, įsivaizduokite, atgavęs amą ne kelias, o puola jį parblokškusiam varžovui bučiuoti kojas? Su tokiu net ringe susitikti gėda, net trenkti jam gėda, nes pataikęs į mėšlą tik susitęps rankas. Tokiu atveju „dvasinis neįgalumas“, „nevisavertiškumas“ skamba net per mandagiai, per švelniai...

- Tai gal išvis nebėra prasmės gelbėti to, kam atėjo laikas numirti? Šit Tomas Venclova tiesiai šviesiai sako: nieko tokio, kad tautos nunyksta, kad lietuvių tauta irgi nunyks...

- Matote, kai žmogus guli sužeistas mūšio lauke ar šiaip gavęs kuoka į galvą, bet dar gyvas, jis niekad nežino, kuo viskas baigsis. Niekas nežino. Baigtis priklauso nuo daugybės veiksnių, beprasmiška juos visus aiškintis ir taip mėginti iš anksto užsitikrinti sėkmę arba pateisinti nesėkmę. Jie ne žmogaus valioje. Bet visuomet žmogaus valioje nuspręsti savo santykį su tuo, kas vyksta. Kad ir kas nutiktų, laimėti gali tik kovodamas. O jeigu žūsi, tai bent žūsi kovodamas, nepasidavęs. Kūniškai, atrodytu, ta pati baigtis, bet dvasiškai jos skiriasi kaip dangus ir žemė. Tad klausimas, kovoti ar nekovoti, nėra tikras klausimas. Tai išvis ne klausimas. Kova ir gyvenimas yra sinonimai. Kova ir laisvė - irgi. Laisvas žmogus - tai kovojuantis žmogus, pagal apibrėžimą. Kitaip nebūna. Kai tai supranti, pasidaro ramu. Tai gal net vienintelė įmanoma tikra ramybė...

► Tada ir būsime laisvi, kai imsime kelti savo sąlygas. Savo būties ir buities sąlygas

asmenybės ar veikiau su tokia „švelniai“ pasilpusia, truputį „palaisvinta“ asmenybe. Kai kas tai vadina „smegenų plovimu“. Bet juk mes pirmiausia ir gyvename minčių pasaulyje, o tik paskui - daiktų. Netgi mintis apie daiktą yra mintis, ne daiktas. Juolab, vieno žmogaus mintys apie kitą žmogų. Visos valdžios, visos įtakos, visi ir bet kokie žmonių tarpusavio santykiai irgi pirmiausia yra mintys, mintys su jausmų įdaru. Todėl keičiant mintis galima pakeisti tikrovę. Užtat ir atliekamas savotiškas „švelnus“ tikrovės programavimas, keičiant žmogaus mintis. Šiek tiek drąsiau ir labai sėkmingai Rusijoje, ir ne tik Rusijoje, tai daro V. Putinas, kuriuo viešai dabar padoru piktintis. Nes jis darbuojasi ne mūsų naudai. Bet Lietuvoje vyksta lygiai tas pat, tik gal šiek tiek kitu kampu ir truputį „švelniau“. Tačiau dar didelis klausimas, ar tikrai kitu kampu, nes kartais kyla įtarimas, kad daugelis visokių „liberalių“ ir neva „vakarietiškių“ idėjų čia prastūminėjamos rusų: juk pašalinus iš arenos tą įkyrią, niekaip nesusišaužiančią lietuvių tautą, jos vietą ilgainiui užimtų tikrai ne anglų, prancūzų ir ne vokiečių, net ne baltarusių, o būtent rusų arba lenkų tauta. Abi jos to jau ne pir-

sprandą, gali troleibuse tyčia rėkauti, bet jeigu už tavęs nestovi toji jėga, išeis apgailėtina. O toji jėga - tai bendruomenė. Nes niekas kitas, tik bendruomenė, tik patys žmonės gali užtikrinti vienas kito orumą ir laisvę. Kadangi formaliai priklausome Europos Sąjungai, atrodytu viskas gerai, galime sau būti vakariečiais, bet iš tikrųjų mes neginame vienas kito teisių. Iš tikrųjų mūsų teisės ginamos tik tiek, kiek viena ar kita „jėgos struktūra“ yra priversta vaidinti esanti vakarietiška. Vos tik Vakarai nuo mūsų nusigręžtų, neduok Dieve, bent trumpam, arba jei staiga pasidarytume jiems nematomi, mūsų teisinė sistema sutriuškintų mus ne prasčiau kaip Sovietų ar kaip dabartinės Rusijos. Garliavos istorija ir V. Rubavičiaus nuotykiškai tai pademonstravo labai aiškiai ir netgi pirštu prikišamai. Kas supranta „žvėrių kalbą“, tam aiškiau nebeapsakysi. Nestatyk kibiro šitoje pusėje, kiaule tu! Mes tik vaidiname vakariečius: vaidina ekonomistai, vaidina politikai, vaidina teisininkai ir mes vaidiname - argi neaišku, „iš kur vėjas pučia“!

- Tai gal emigracijoje lietuvis pasijunta visavertis?

tuvoje tokių daugybė, visa Lietuva tokia. Vieni iš jos tokios bėga, kiti prieš nešdami kudašį dar bando pasikuisti šiukšlyne ir ką nors vertingo perparduoti, pasipelnyti. O vienas kitas likęs laisvas lietuvis vis tebesvajoja pasiremontuoti ir įsikurti. Iš jų ir ketinama atimti žodį „tauta“. Taip priltidomi, slopinami tie, kurie norėtų įsikurti ir šeiminkauti. Bet kitiems, turintiems kėslų dar ką nors pagrobti, jie kliudo. Pamanyk, tauta atsirado! Dar, žiūrėk, susitelks, savo sąlygas ims kelti... O tada ir būsime laisvi, kai imsime kelti savo sąlygas. Savo būties ir buities sąlygas.

- Vadinas, tautinio orumo menkinimas, niekinant mūsų didvyrius, autoritetus, ženklus...

- ...ne tik tautinio, bet ir žmogiškojo orumo, pridurkime, nes tai vienas ir tas pats orumas...

- ...yra naudingas tiems, kurie stengiasi įtikti Briuseliui?

- Nežinau, ar čia kuo dėtas Briuselis. Jei ne Briuselis, tai kas nors kitas. Ant palinkusio gluosnio visos ožkos lipa. Jeigu kas nors ne vietoje padėta, nesaugoma, visada atsirastų, kam tai naudinga. Kartais sako-